

Israels okkupasjon og kirkene - Rett til å kritisere og deinvestere?

av HANS MORTEN HAUGEN

Abstract:

Debatten om kristne organisasjoners støtte til ulovlige bosettinger i okkuperte palestinske områder har fått nesten like stor oppmerksomhet som SVs vedtak om å boikotte israelske produkter. Mellom disse to ytterpunktene forsøker store kirkesamfunn å påvirke Israel til å oppheve okkupasjonen. Denne påvirkningen skjer indirekte, enten ved å utøve makt gjennom sine aksjeholdninger i utenlandske selskaper som opprettholder okkupasjonen, eller ved å true med å selge seg ut som aksjonær. Hva er det etiske grunnlaget for disse vedtakene, og hva er effekten av dem?

«Reawakening the Contempt: Protestant Leadership Justifying Violence Against Israel» Tittel på artikkel i Jerusalem Post 23. juni 2005 av R. Everett og D. Van Zile

Støtten til Israel var i utgangspunktet sterk blant etablerte vestlige kirker. Fra 1967 har imidlertid arenaen blitt overtatt av kirker og menigheter som ser sin støtte til Israel i lys av endetidsforventninger. De etablerte kirkene har beveget seg til å innta en klarere holdning *mot* Israels okkupasjon, med en vektlegging av at en rettferdig fred kun er mulig dersom okkupasjonen opphører.

Jeg vil innledningsvis stille opp fire sentrale premisser for å forstå kirkenes engasjement – og vurdere effekten av engasjementet. For det første må konflikten primært forstås som en kamp om kontroll over *land*, ikke som en religiøs konflikt. For det andre har det internasjonale presset overfor Israel ikke skapt politiske endringer som følge av to dominerende opinioner, i USA og i Israel, der *selvmordsaksjonene* vektlegges som hovedproblemet. For det tredje er det vokst fram en erkjennelse av at *diplomatiske virkemidler* ikke er tilstrekkelig, noe som har åpnet for bruk av *andre virkemidler*. For det fjerde er presset for å se en slutt på okkupasjonen begrunnet både i hensynet

Side: 432

til Israels grunnleggende sikkerhetsinteresser og *internasjonal rett* – og bekrefter Israels eksistens innenfor internasjonalt anerkjente grenser.

Artikkelen forsøker å finne svar på det følgende: Hva er begrunnelsen for kritikken fra de etablerte kirkene mot Israel, hvor enkelte har tatt til orde for en deinvestering («divestment») fra de selskapene og virksomhetene som tjener på den israelske okkupasjonen? Under dette spørsmålet ligger også en drøfting av hvilken rett kirkene har til å kritisere staten Israel. Dersom det oppfattes som umiddelbart legitimt at kirkene bruker økonomiske virkemidler for å bidra til en slutt på okkupasjonen, vil dette ha direkte effekt for gjennomslagskraften og dermed effekten.

Etter en kort presentasjon av jødisk-kristne relasjoner, med en understreking av at disse allerede er blitt skadelidende som følge av den nye kritikken fra kirkene, gjennomgås

kirkelige vedtak fra de siste to årene. Følgende vil behandles: Kirkenes Verdensråd, Den anglikanske kirke, Church of England, og Den episkopale kirke i USA, Den presbyterianske kirke i USA, Den skotske presbyterianske kirke, samt lutherske kirker i USA og de skandinaviske land, og kirkelige organisasjoner i de sistnevnte land. En gjennomgang av reaksjonene, en vurdering av effektene, samt en prinsipiell analyse av vedtakene følger deretter.

Historien og samvittigheten

Kristendommens historie er en historie om antisemittisme. Uten å problematisere begrepet antisemittisme ytterligere,¹ er det innlysende at alle utspill og tiltak fra kirkelig hold vil bli vurdert i forhold til denne historien. Den første Generalforsamlingen til Kirkenes Verdensråd i 1948 tok dette på alvor, og la grunnlaget for et varmt forhold til Israel blant de etablerte kirkene.²

Jødisk-kristen dialog har vært ført i kjølvannet av Den andre verdenskrig. Blant de protestantiske kirkene har Kirkenes Verdensråd vært en sentral aktør.³ I Norge ble det ikke formelt etablert en dialoggruppe før i 1997, da med Mellomkirkelig råd for Den norske kirke som kirkelig part. Denne tillitsbyggende prosessen har vært ført med en apolitisk agenda.

Dialogen har tilsynelatende vært fruktbar – inntil Kirkenes Verdensråd og medlemskirkene ble mer tydelige i sin kritikk av Israels okkupasjon. Hans Ucko har vært helt sentral gjennom flere tiår i dialogen mellom Kirkenes Verdensråd og den jødiske motparten, International Jewish Committee on Interreligious Consultations (IJCIC).⁴

Side: 433

Under en konferanse sommeren 2005 – i etterkant av flere vedtak i Kirkenes Verdensråd mot den israelske okkupasjonen – uttalte Ucko: «...Vi ville ikke ta opp politikk i den jødisk-kristne dialogen. Dette er og har alltid vært en illusjon. Å tie om politiske spørsmål er overhodet ikke å være apolitisk.» Han fortsatte: «Jødisk-kristen dialog er en del av den israelsk-palestinske konflikten, enten vi liker det eller ikke.»⁵

Ucko indikerer med dette at dialogen med jødiske organisasjoner og den folkerettslig baserte kritikken mot staten Israels okkupasjon i større grad vil bli sett i sammenheng. Spørsmålet er om dette er mulig uten at den kirkelige historien preget av antisemittisme vil bli brukt mot kirkene. Kort fortalt handler det om hvilken rett kirkene har til å kritisere.

Samtidig må det ikke være noen tvil om at det kirkelige engasjementet er basert på en dypfølt samvittighet, der respekt for liv og alle menneskers likeverd er sentralt. Kirkene står overfor betydelige utfordringer når de søker å bidra til en rettferdig fredsløsning i Midt-Østen, mer spesifikt Israels okkupasjon av palestinsk land fra 1967. For noen kirker og kirkelige organisasjoner omfatter arbeidet også en rettferdig løsning på det palestinske flyktningeproblem. Til nå har imidlertid ikke de palestinske flyktingenes rett til retur vært like samlende som palestinernes rett til en egen stat på det territoriet som ble okkupert i 1967.

Boikott av bosetterprodukter innenfor frihandelsavtaler med Israel

Det første tiltaket som samlet støtte, var knyttet til produkter produsert i de jødiske bosettingene på okkupert palestinsk land. Slike bosettinger er ulovlige etter internasjonal rett. Det er over lengre tid arbeidet for at disse produktene skal merkes, slik at det ikke står at de er produsert i Israel. Dernest er det arbeidet for at slike produkter, som er produsert på land tatt – eller kjøpt – fra palestinerne, skulle holdes utenfor frihandelsavtalene med Israel.

De kirkelige organisasjonene som har arbeidet med dette, inkluderer Kirkenes Verdensråd, Svenska Kyrkan, Folkekirkens Nødhjelp og Den skotske presbyterianske kirken. Hver av disse vil kort presenteres.

I Kirkenes Verdensråd har arbeidet mot den israelske okkupasjonen form av en egen kampanje («End the illegal Occupation of Palestine: Support a Just Peace in the Middle East»)⁶. Denne kampanjen har flere elementer, der to retter seg direkte inn mot økonomiske virkemidler:

Side: 434

- oppfordre EUs medlemsstater til å oppheve Frihandelsavtalen med Israel inntil Israel oppfyller avtalens punkter om menneskerettigheter.
- boikott av alle produkter fra jødiske bosettinger.

Innholdet i disse punktene må avklares nærmere. Det første punktet omfatter relasjoner mellom stater, hvor EU-statene bes om å iverksette *sanksjoner* mot Israel. Det andre punktet er enkeltpersoner eller enkeltvirksomheters beslutning om å ikke kjøpe bosetterprodukter, altså *boikott*. Den tredje kategorien av tiltak, nemlig *deinvestering* («divestment») blir omtalt nedenfor. Det er viktig å skille mellom sanksjoner, boikott og deinvestering.

Oppfølgingen av de to første handlingsalternativene (oppheving av Israels frihandelsavtale med EU og boikott av bosetterprodukter) har vært særlig framtrædende i henholdsvis Danmark og Sverige. Disse to vil behandles i det følgende.

Frihandelsavtalen mellom EU og Israel fra 2000 gjelder i prinsippet bare for produkter fra Israel. Israelske myndigheter har etter press fra flere hold, nå gitt bosetterprodukter egne strekkoder som gjør det mulig for tollmyndighetene – men ikke for enkeltpersoner – å skille. Fortsatt står det «made in Israel» på produkter fra bosettingene i okkuperte områder.

Frihandelsavtalens sentrale bestemmelse er artikkel 2, hvor det heter at respekt for menneskerettigheter er et vesentlig element i avtalen. Israels forpliktelser til å sikre respekt for menneskerettighetene *gjelder* i de okkuperte områdene, siden Israel utøver effektiv myndighet i disse områdene.

EU åpner for negative tiltak dersom tredjestaten ikke viser noen vilje til endring gjennom dialog og konsultasjon.⁷ Det er her Folkekirkens Nødhjelp i Danmark har spilt en sentral rolle i å presse gjennom endringer. Gjennom to plattformer, både Brussel-baserte Aprove (Association of World Council of Churches-related Development Organisations in Europe) og København-baserte Euro Mediterreanean Human Rights Network (EMHRN), har de arbeidet for å få EU til enten å gjennomføre frihandelsavtalen med Israel fullt ut – eller å oppheve den.⁸

Mens Folkekirkens Nødhjelp har fokusert på frihandelsavtalen med Israel, har Svenska

Kyrkan, Diakonia og flere kirkesamfunn, deriblant Svenska Baptistsamfundet, sluttet seg til en kampanje lansert av Sveriges Kristna Råd. Denne kampanjen oppfordrer blant annet til arbeid mot frihandelsavtalen, samt forbrukerboikott av bosetterprodukter fra de okkuperte områdene.⁹

Til Generalforsamlingen i Church of Scotland (presbyteriansk) i mai 2006 ble det lagt fram en rapport med tittelen «Investment in Palestine and

Side: 435

Israel», hvor det bl.a. heter: «Den nye oppmerksomheten fokuserer spesielt på økonomiske handlinger og påvirkning.»¹⁰ I anbefalingene ble det bedt om å arbeide for bedre merking av bosetterprodukter framfor å deinvestere fra selskaper som opererer på palestinske okkuperte områder.¹¹

Dette arbeidet som tar som mål å sikre bedre merking, og holde bosetterprodukter utenfor frihandelsavtalene med Israel tar som sitt utgangspunkt at bosettinger er ulovlige etter internasjonal rett. Arbeidet søker primært å unngå at Israel tjener økonomisk på å ekspandere bosettinger og eksportere bosetterprodukter.

Investering i fred og i den palestinske økonomien

Det klareste vedtaket om investering i fredstiltak er fattet av Evangelical-Lutheran Church in America (ELCA). Vedtaket om å starte kampanjen «Peace not Walls» inneholder en oppfordring om å bruke økonomiske ressurser i fredens tjeneste.¹² Mer spesifikt omtales økonomiske initiativer inkludert «...forvaltning av kollektive eller personlige investeringer med hensyn til alle folkene i Det hellige land som lider under den vedvarende konflikten.»

Det ble bekreftet at dette ikke var et vedtak om å deinvestere.¹³ Utrykket «vedvarende konflikt» er valgt framfor «okkupasjon», men det må understrekes at begrepet okkupasjon brukes ellers i dokumentet. Det må ellers kommenteres at det var et betydelig mindretall til vedtaket (668–269), i hovedsak som følge av den klare kritikken mot separasjonsbarrieren som kom til uttrykk.

Vedtaket under den 217. generalforsamlingen i Presbyterian Church i USA i 2006 sa at investeringer i selskaper som opererer i Israel og de palestinske områdene skal «tjene freden». Videre ble det bekreftet at den generelle investeringsstrategien – som omfatter muligheten for deinvestering – vil fortsette å gjelde i disse områdene.¹⁴ Samtidig ble det erkjent at 2004-vedtaket (se under) hadde støtt mange, både blant jøder og innad i eget kirkesamfunn.¹⁵

Vedtaket fra Anglican Consultative Council (ACC) fra juni 2005 retter seg til alle anglikanske kirker, med et samlet medlemstall på 75 millioner, og bekreftet strategien med å treffe passende tiltak dersom egne investeringer støtter opp under okkupasjonen av palestinsk land eller vold mot uskyldige israelere, samt til å utvikle investeringsstrategier som støtter opp under en framtidig palestinsk stat.¹⁶ Utrykket «deinvestere» ble imidlertid ikke brukt.

Side: 436

Kritisk eierskap for å påvirke selskapene gjennom sin aksjeportefølje

Den episkopale kirke i USA har tydelig sagt at de vil fremme «positive» investeringer, samt å avgi «shareholder resolutions» dersom et selskap bidrar til volden på begge sider, eller å opprettholde okkupasjonen.¹⁷ Det er etablert dialog med alle relevante selskaper hvor Den episkopale kirke har aksjeposter, for å påvirke disse selskapene til å unngå å bidra til at den israelske okkupasjonen opprettholdes. Samtidig finnes hos Den episkopale kirken ingen strategi som innebærer å selge seg ut.

Argumentasjonen for moralsk investering er forklart enda tydeligere i heftet som det palestinske senteret Sabeel publiserte våren 2005, *A Call For Morally Responsible Investment: A Nonviolent Response to the Occupation*.¹⁸ Dette heftet presenteres som «...den sentrale teksten for bevegelsen for deinvestering.»¹⁹ Heftet til Sabeel nevner «involvering» som et eksempel på moralsk investering.²⁰ En moralsk strategi kan derfor omfatte aktivt aksje-eierskap hvor en søker å påvirke gjennom sin aksjekapital.

Det er relativt få kirker som har valgt en strategi med kritisk eierskap. Dersom dette skal ha den ønskede effekt, må det legges opp til regelmessige møter med bedriftsledelsen i de relevante selskapene. Erfaringsvis vil slike strategier også fungere best dersom media koples inn. Samtidig kan det tenkes at karakteren på dialogen innebærer at en er enige om at publisitet skal unngås.

Deinvestering fra selskaper som opprettholder okkupasjonen

Det mest kjente vedtaket om deinvestering ble fattet av Presbyterian Church i USA under sin 216. generalforsamling i 2004. Et klart flertall (431–62) vedtok at deres komite for ansvarlige investeringer skulle «initiere en prosess for selektiv deinvestering i multinasjonale selskaper som opererer i Israel [...] og komme tilbake til generalforsamlingen med egende anbefalinger.»²¹ Sommeren 2005 leverte komiteen en liste over fem selskaper (Caterpillar, Motorola, ITT Industries, United Technologies and Citigroup), der den siste ble hevdet å representere en kanal for finansiell støtte til palestinske selvmordsbombere. Som vi så over, er det nå kommet et nytt vedtak, men det utelukkes ikke at deinvestering kan skje – i tråd med den generelle etiske strategien.

Side: 437

United Church of Christ fattet også sommeren 2004 et vedtak som omfattet deinvestering. Her heter det i den relevante paragrafen at det skal arbeides for reallokering av bistand fra USA til Midt-Østen for å hindre økt militarisering; at grupper som arbeider for ikke-voldelige løsninger på konflikten skal støttes; og at det skal deinvesteres fra de selskapene som ikke vil endre sin praksis for å kunne tjene på en fortsatt voldsutvikling, inkludert okkupasjonen.²² I dette vedtaket er det utydelig hva som eventuelt kommer i tillegg til voldsutvikling som ikke relaterer seg til okkupasjonen. Vedtaket ville ha vært klarere dersom det var knyttet direkte opp til okkupasjonen.

Hva gjelder Church of England, er det interessant å merke seg at to ulike organer har gitt ulik

konklusjon. Utrykket «deinvestere» ble definitivt brukt da synoden til Church of England i februar 2006 diskuterte en rapport fra Den rådgivende komite for etiske investeringer. Rapporten skapte betydelig interesse, og endte opp med et vedtak som oppfordret til deinvestering fra firmaet Caterpillar.²³ Lederen i Den rådgivende komiteen for etiske investeringer understreket imidlertid at synoden kun hadde avgitt et råd, og at det var ansvaret til hvert enkelt investeringsorgan i Church of England å fatte de relevante beslutninger innenfor sitt mandat.²⁴ Caterpillar ble vurdert av Den rådgivende komite for etiske investeringer i oktober 2005, da med en vurdering at det ville være galt å selge seg ut av firmaet. Nå legges det snarere opp til en kritisk dialog med Caterpillar.

To norske kirkelige organer, Mellomkirkelig råd for Den norske kirke og Kirkens Nødhjelp, fattet begge sine vedtak som åpner for deinvestering i september 2005. Begge vedtakene retter seg mot egne aksjeposter, men vedtaket i Mellomkirkelig råd retter seg også mot Oljefondet.²⁵ Som premiss i vedtaket til Mellomkirkelig råd heter det:

«Sanksjonar og de-investeringar har røter i menneskerettane, internasjonal lov og FN-resolusjonar og kan spele ei viktig moralsk rolle når ein ynskjer å stille eit land til ansvar for dets politikk. [...] Ei oppmoding om de-investeringar er ikkje retta mot Israel generelt, men mot investeringar i firma som etter avtale med staten Israel driv si verksemd i okkupert område.»

Også i vedtaks punkt 4 blir det tydeliggjort at vedtaket ikke retter seg mot virksomhet i staten Israel. Dette innebærer en sterk vektlegging av at det ikke er Israel, men generelt virksomhet som søker å utnytte okkupasjonen til egen vinning. Dette er en viktig presisering, men neppe tilstrekkelig til å unngå kritikk.

Side: 438

I begrunnelsen for at også Oljefondet må vurdere sin aksjeportefølje, vises det til den første saken som ble avgjort av Oljefondets Etiske Råd, knyttet til investering i oljevirkosomhet utenfor kysten av okkupert Vest-Sahara.²⁶ Kirkens Nødhjelps vedtak – fattet tre uker etter Mellomkirkelig råd – utelot henvisning til Oljefondet.

Kirkens Nødhjelp sitt vedtak i sak 68/2005 er en endring av egne etiske retningslinjer for kapitalplasseringer, knyttet til okkupasjon (samt områder omfattet av økonomisk boikott). Disse nye retningslinjene blir så anvendt på de okkuperte områdene, med tydelig referanse også til Øst-Jerusalem.

Vedtaket i Mellomkirkelig råd nevner ikke Øst-Jerusalem, men omtaler spesifikt Vestbredden to ganger. Videre brukes uttrykket «okkupert område». Sammen med tittelen på vedtaket, som bare viser til Vestbredden, er det nærliggende å forstå at vedtaket ikke omfatter Øst-Jerusalem, selv om også Øst-Jerusalem regnes som okkupert.

De to norske vedtakene er begge basert på vedtaket i Kirkenes Verdensråd fra februar 2005. Vedtaket om «visse økonomiske tiltak for fred i Israel/Palestina» sier i den sentrale paragrafen: «Påminner kirker som har investeringsfond at de har muligheten til å gjøre ansvarlig bruk av disse fondene for å støtte en fredelig løsning på konflikten. Økonomisk press, utøvd korrekt og åpent, er en slik mulig handling.»²⁷

Vi ser at det er relativt indirekte formuleringer som er benyttet, eksemplifisert gjennom

uttrykket «har muligheten». Videre er det sentralt å påpeke at «ansvarlig bruk» ikke handler om å vurdere deinvestering fra israelske firmaer som sådan. Snarere ligger det en oppfordring til å gjennomgå egen aksjeportefølje for å identifisere om en virksomhet hvor det er plassert kapital vil profitere på den israelske okkupasjonen.

Vurdering og sammenligning

Er disse vedtakene ondsinnede angrep mot Israel, eller er de uttrykk for en overbevisning om at kirkene gjennom økonomiske tiltak faktisk vil bidra til å fremme fred? For å kunne gjennomføre en vurdering av de relevante vedtakene, er det også sentralt å kjenne til at tiltak fra kristne som retter seg direkte inn mot økonomisk virksomhet blant jøder er et meget ømtålig område – også som følge av historien. Fra kirkene vektlegges at de økonomiske aktørenes virksomhet er det sentrale – uavhengig av eierskap og nasjonalitet. Likevel oppfattes deinvestering av mange som et angrep på Israel – og jødisk virksomhet.

Side: 439

Videre er det legitimt å spørre hvorfor deinvestering vurderes nå og med særlig referanse til virksomheter som bidrar til voldseskalerting eller opprettholder den israelske okkupasjonen. Til dette er det å si at kirkene i stor grad har gjennomført kampanjer og fattet vedtak om deinvestering i en lang rekke konfliktområder. Argumentasjonen har vært den samme, nemlig at det er galt å støtte opp under enhver virksomhet som kan gi næring til en konfliktspiral.

Samtidig har dette arbeidet, som inkluderer press for å endre atferden hos oljeselskaper i Sudan og gruveselskaper i urfolksområder, ikke fått like stor oppmerksomhet i offentligheten. Det er ingen ting som indikerer at ordlyden i de vedtakene som omhandler virksomhet i israelsk-okkuperte områder er mer kritisk eller aggressiv enn ordlyden i de vedtakene som omhandler andre konfliktområder – snarere tvert om.

Noen kirker refererer til sanksjoner for å velte apartheidregimet i Sør-Afrika når de argumenterer for deinvestering i selskaper som opprettholder Israels okkupasjon.²⁸ Denne sammenligningen handler mer om å hente inspirasjon fra det faktum at endring er mulig. Det er likevel ikke til å unngå at når Sør-Afrika trekkes inn, blir det *oppfattet* at det settes likhetstrekk mellom Israel og apartheid. I alt materialet jeg har gått gjennom, har slike sammenligninger ikke blitt gjort. Dette utelukker ikke at det finnes grupper som arbeider med tiltak i forhold til Israel som faktisk vil sette et slikt likhetstegn.

Vi ser at det har vært en utvikling fra å omtale Israel mer generelt til å fokusere på Israels okkupasjon. Mest tydelig er dette i vedtakene fra Mellomkirkelig råd og Kirkens Nødhjelp, hvor det presiseres at det kun er virksomhet i okkupert område som berøres.

Også boikott av bosetterprodukter, som er tydelig i den svenske kampanjen, og et sentralt punkt i arbeidet overfor frihandelsavtalen mellom Israel og EU, handler utelukkende om virksomhet på okkupert område.

Sammenlignet med andre kampanjer initiert av andre pressgrupper som retter seg direkte mot boikott av israelske produkter som sådan, er de økonomiske virkemidlene som foreslås av kirkene mer avgrensede og målrettede. Det er heller ikke mulig å hevde at disse vedtakene har som ønske eller siktemål å ramme Israel økonomisk. Snarere er det et mål å påvirke de virksomheter som bidrar til å opprettholde okkupasjonen. Selskap som presses til å avbryte

samarbeidet med israelske myndigheter som følge av press fra sine (nåværende eller tidligere) aksjeiere vil gjøre det vanskeligere å gjennomføre okkupasjonen. Det er de vestlige selskapene som bidrar med nødvendig infrastruktur til å opprettholde okkupasjonen.

Side: 440

De fleste dokumentene og vedtakene omtaler volden på begge sider. Imidlertid sier verken Kirkens Nødhjelp eller Mellomkirkelig råds vedtak noe om palestinske angrep på sivile israelske mål eksplisitt. Det kan imidlertid hevdes at dette hensynet er brakt inn i Mellomkirkelig råds vedtak gjennom følgende formulering i vedtaks punkt 1: «Mellomkyrkjeleg råd vil understreke at Israel har rett til å sikre sin egen tryggleik, men at okkupasjonen på Vestbreidda er ei alvorleg hindring for ei rettferdig og fredleg løysing på konflikten i området.»²⁹

Det er viktig å forstå frykten ikke bare for Israels sikkerhet, men også for enkeltpersoners liv og helse. Det er sentralt å bygge og fremme en slik forståelse, selv om det kan være høyst ulike oppfatninger om hvilke tiltak som faktisk bidrar til økt sikkerhet for befolkningen i Israel og staten Israel.

Reaksjonene

Reaksjonene har vært omfattende, og det er de negative reaksjonene som har fått mest omtale, særlig hva gjelder deinvestering. Det er ikke kommet tilsvarende reaksjoner mot sanksjoner (opphevelse av frihandelsavtaler) og boikott (av bosetterprodukter). En egen hjemmeside er etablert, hvor ordbruken er sterk og fordømmende: «Hensikten med ‘deinvest fra Israel’-kampanjen er å skade Israel økonomisk. Den støttes av palestinske grupper i USA og overalt ellers i verden som en form for økonomisk terrorisme.»³⁰

Uttrykket «anti-semittisme» har ikke vært sentralt i kritikken fra sentrale jødiske representanter,³¹ men disse har uttrykk sterk indignasjon over særlig 2004-vedtaket til Den presbyterianske kirken i USA.³² Samtidig uttrykker jødiske representanter at de vil gjøre hva de kan for å snakke med dem som kan rette opp de vedtak som har vært fattet.³³

Hva gjelder den interreligiøse dialogen, er det sentralt å peke på at mange av de kirkene som har fattet vedtak om deinvestering, er blant de kirkene som har hatt lange og sterke relasjoner med jødiske samfunn og organisasjoner, og som har fått stor støtte for sine uttalelser.³⁴ Samtidig er det noen som hevder at den interreligiøse dialogen gjennom 50 år nå er satt tilbake.³⁵

I land som Sverige er dialogen mellom representanter for Svenska Kyrkan og representanter for de jødiske samfunnene lagt på is som følge av uenighet knyttet til HOPP-kampanjen. Heller ikke Kirkenes Verdensråd har lenger et velfungerende dialogarbeid med jødiske organisasjoner som følge av vedtakene, noe som reflekteres i uttalelsene til Hans Ucko innledningsvis i denne artikkelen.³⁶

Side: 441

Også representanter fra Den amerikanske kongressen har uttalt seg negativt. I et brev av 13. september 2004 som fordømmer vedtaket til Den presbyterianske kirke i USA, heter det at

vedtaket «...reflekterer en fundamental misforståelse av den israelsk-palestinske konflikten, motsier kirkens egen forpliktelse til å sikre eksistensen til Israel og det israelske folk, og undergraver utsiktene til fred ved å styrke dem som søker å delegitimere staten Israel.»³⁷ De amerikanske Kongressmedlemmene finner ikke noe formildende i vedtaket, siden det vil true hele staten Israel sin eksistens. Derfor oppfordrer de på sterkeste mulig vis om at vedtaket blir opphevet.

Det er ikke plass her til å gå gjennom alle tilbakemeldinger fra jødiske organisasjoner – som har vært både positive og negative. Jeg vil nevne eksempler på en positiv tilbakemelding hvor vedtaket understreket kritisk eierskap, men ikke deinvestering, samt tilbakemeldinger som generelt er positiv til deinvestering.

Anti-Defamation League har arbeidet aktivt overfor Den episkopale kirke i USA fra høsten 2004 til et endelig vedtak ble fattet høsten 2005. Det vedtaket som da ble fattet,³⁸ tok det samme utgangspunktet som de fleste andre kirkesamfunn, men konklusjonen var annerledes. Kirken ønsket kritisk eierskap gjennom å fremme resolusjoner på generalforsamlinger, framfor å selge seg ut. Dette vedtaket fikk god mottakelse.³⁹

Til sist må det også påpekes at flere jødiske organisasjoner aktivt støtter deinvestering, inkludert The Federation of the European Jews for a Just Peace,⁴⁰ Jews for Justice for Palestinians,⁴¹ og Jewish Voice for Peace.⁴² Det må likevel nevnes at vedtaket til Den presbyterianske kirke i USA har møtt kritikk fra flere jødiske organisasjoner som søker å bidra til fred, inklusive Rabbinere for menneskerettigheter (RHR).⁴³ Kritikken rettet seg direkte mot 2004-vedtaket i Den presbyterianske kirke i USA.

Hvorvidt mer avgrensede og målrettede tiltak vil ha en legitimitet hos RHR, i motsetning til Den presbyterianske kirkes generelle og ubeskyttede formuleringer i vedtaket fra 2004, er diskutert med Arik Ascherman, som er daglig leder i Rabbis for Human Rights. De to vedtakene fra Kirkens Nødhjelp og Mellomkirkelig råd er brukt som utgangspunkt, siden disse tydeligst avviser at de økonomiske tiltakene er rettet inn mot Israel, men bare mot økonomisk virksomhet som bidrar til å opprettholde okkupasjonen.

En direkte henvendelse til Arik Asherman, hvor det ble bedt om kommentarer til de to vedtakene fra Mellomkirkelig råd og Kirkens Nødhjelp, gav dette svaret:

Side: 442

«The Presbyterian Church USA has added a clause which would lead to disinvestment in companies whose activities may in some way support terror. Other churches have included clauses regarding investing in peace. If investments taken out of corporations supporting the Occupation are reinvested in peacemaking projects or perhaps even better, in other corporations doing business with Israel but not involved in supporting the occupation, the message that this is not an anti-Israel move becomes much clearer.»

Uttalelsen viser at aktivt eierskap oppmuntres, og at deinvestering ikke avvises. Konklusjonen er likevel at de negative reaksjonene dominerer. Samtidig må vi som kirker også ta hensyn til hva de lokale kirkene ber oss om å gjøre. Her er oppfordringene klare,⁴⁴ selv om ikke alle kirkeledere kan gå like åpent ut, av frykt for reaksjonene.

Effektene

Effektene vil bli vurdert ut fra ulike perspektiver, nemlig moralsk, relasjonelt, økonomisk, bedriftsetisk og folkerettslig.

Moralsk: Den moralske fordømmelsen som har kommet fra flere hold kan lettest forstås ut fra de sterke negative assosiasjonene som er knyttet til tiltak som oppleves å være særlig rettet mot jødisk økonomisk virksomhet. Det er altså sinnelaget som kritiseres. Vedtakene om deinvestering er relativt tynne hva gjelder den overordnede moralske dimensjonen, men dokumentet fra Sabeel er mer omfattende.⁴⁵ Samtidig kan det ikke utelukkes at debatten har skapt en større bevissthet om moralske overveininger rundt kapitalplasseringer.

Relasjonelt: Relasjoner både innad i kirkesamfunn, mellom kirkesamfunn og mellom kristne og jødiske samfunn er blitt påvirket. Organisasjonen Presbyterians Concerned for Jewish and Christian Relations har eksistert siden 80-tallet, og har tatt avstand fra vedtaket om deinvestering fattet i 2004.⁴⁶ De arbeidet for å modifisere dette vedtaket under sommerens generalforsamling. I Church of England gikk George Carey, tidligere erkebiskop av Canterbury, kraftig ut mot det han omtalte som et «ensidig vedtak», som «...ignorerte traumene til israelere som rammes av selvmordsaksjoner.»⁴⁷

Hva gjelder forholdet mellom kirkesamfunn, er det ikke kommet klare signaler fra noen medlemskirker i Kirkenes Verdensråd som tar avstand fra vedtaket. Forholdet mellom jødiske samfunn og kristne samfunn er i noen tilfeller blitt så anspent at dialogprosesser er blitt avbrutt, men det er for

Side: 443

mange jødiske organisasjoner også viktig å føre dialogen videre for å søke å endre holdninger og vedtak.

Økonomisk: Det kan ikke utelukkes at de motreaksjonene som vil komme, vil bli sterkere enn hva en deinvesteringsstrategi vil bidra med. Mange Israel-venner har klart oppfordret til å kjøpe israelske produkter,⁴⁸ men det er vanskelig å spore noen omfattende kampanje for «kjøp israelske produkter». Hva gjelder oppfordringen om å boikotte bosetterprodukter, er problemet for forbrukerne at de trenger spesifikk informasjon. Det blir fortsatt ikke gjort forskjell i merkingen – med unntak av strekkoder som de fleste ikke kjenner til. Det er derfor vanskelig å se noen merkbar økonomisk effekt, iallfall på kort og mellomlang sikt.

Bedriftsetisk: Dersom en aksjonær selger en aksjepost, vil det som regel finnes en annen kjøper. Samtidig kan verdien av aksjen gå ned, særlig dersom aksjonæren eier en betydelig andel, eller dersom flere følger etter. Dersom salget følges av et tydelig budskap, kan dette påvirke selskapet til å endre atferd. Alternativt kan en aksjonær velge å beholde sin aksjepost, men samtidig bruke denne innflytelsen til å forsøke å påvirke selskapet. Også her kan selskapet påvirkes til å endre praksis.

Folkerettslig: Kirkene vektlegger internasjonal rett i sin tilnærming til både denne og andre konflikter. Det må her minnes om at Den internasjonale domstolen i den rådgivende uttalelsen av 9. juli 2004 fastslo at det er en forpliktelse for statene å ikke bidra til byggingen av muren.⁴⁹ Israels sentrale hensyn er egen sikkerhetsinteresse, som går foran internasjonal rett dersom disse kommer i konflikt. Det er naturligvis en politisk beslutning å gå imot investeringer i okkupasjonsunderstøttende virksomhet. Likevel er dette politikk som er forankret i internasjonal rett, som er verdenssamfunnets ypperste moralkodeks.

Det å bygge en argumentasjon på internasjonal rett styrker universalismen. I så måte er det interessant å trekke sammenligninger til det politiske programmet til kristensionistene, som er klart partikularistisk. Videre virker internasjonal rett *begrensende* på staters maktutøvelse, mens bibelske begrunnelser for spesifikke *geopolitiske* strategier ikke har samme begrensninger innebygget. På bakgrunn av denne korte redegjørelsen vil en deinvesteringsstrategi som bygger på internasjonal rett, bidra til å bekrefte og styrke internasjonal rett.

Diskusjonen om hvorvidt deinvestering er lovlig etter forpliktelsene i Verdens Handelsorganisasjon, som forbyr diskriminering, er også en del av det folkerettslige rammeverket. Utenriksdepartementet viser til disse for

Side: 444

pliktelsene, samt EFTAs frihandelsavtale med Israel i et brev til Sør-Trøndelag Fylkeskommune, som har vedtatt en generell boikott av Israel. Andre peker på at boikott ikke er forbudt etter WTO-regelverket, og at heller ikke frihandelsavtalen kan tolkes som å stå direkte i veien for et slikt tiltak.⁵⁰

Diskusjon

Antisemittisme er en verkebyll for den vestlige verden – og for kirkene. Antisemittismen må motarbeides i sin helhet, og med alle tilgjengelige midler. Ingen anledninger må overses hva gjelder å bringe opp kirkens skyld i overgrepene begått mot jøder, som bryter fundamentalt med det bibelske pålegget om å elske vår neste.

Kirkene vet at økonomiske tiltak for å møte Israels okkupasjon vil skape negative reaksjoner. Dette skyldes også at mange ikke ser forskjell på kirkenes arbeid for å boikotte bosetterprodukter og okkupasjonsunderstøttende virksomhet på den ene siden, og de mer generelle «boikott Israel»-kampanjene på den andre siden. Likevel fortsetter kirkene å fatte vedtak om deinvestering – eller tiltak for å påvirke virksomheter som bidrar til og tjener på Israels okkupasjon.

Retningslinjer for å sikre at egne aksjeplasseringer er gjort i positive virksomheter som medlemmene ikke har problemer med, er vanlig i alle kirkelige investeringsfond, og møter bred enighet. Spørsmål om hvem som har skylden for eskalering av konflikten mellom israelere og palestinere, møter mindre grad av enighet. Noen som har besøkt området for å se de hellige stedene kommer tilbake med en overbevisning om at Israel har rett til å treffe alle tiltak for å sikre kontroll, også i de områdene som internasjonalt betegnes som okkuperte.

Samtidig er det sannsynlig at generelle retningslinjer som sier at aksjeplasseringer ikke skal skje i virksomheter som styrker en okkupasjon gjennom å berike okkupanten og skade den befolkning som er okkupert, vil vinne allmenn oppslutning. Det sentrale for kirkene er å understreke at de tiltakene som besluttes *ikke* er spesielle for Israel, men gjelder for enhver situasjon med okkupasjon. Derimot er det spesielt at Israel har stor økonomisk samhandling med vestlige land, noe som gjør at mange selskaper med kirkelig aksjekapital har inngått avtaler med Israel.

Kapitalforvaltere i kirkelige investeringsfond må få retningslinjer som innebærer at de må

etterprøve hvorvidt kapital er plassert i virksomheter som bidrar til å opprettholde og styrke Kinas okkupasjon av Tibet, Arme

Side: 445

nias okkupasjon av Nagorno Karabakh og provinsene rundt, samt Marokkos okkupasjon av Vest-Sahara, for å nevne de mest åpenbare.

Israel gjør seg skyldig i menneskerettighetsovergrep, særlig i okkupert område. Dette gjør også de palestinske selvstyremyndighetene, samt andre land i regionen og i verden for øvrig. Israels argument om at det er *galt* å sette Israel i spesiell situasjon ut fra menneskerettighetssituasjonen, må derfor gis støtte. Det er den folkerettsstridige okkupasjonen som gjør at Israel kommer i en spesiell situasjon. Ved å fokusere på okkupasjonen, understrekes det at dette er en uakseptabel situasjon, som faktisk avviker fra situasjonen for de fleste andre stater, som ikke er okkupanter.

Det kan i denne sammenhengen nevnes at sentrale Israelske politikere som Ariel Sharon, ikke har bestridt det faktum at det var snakk om en okkupasjon. Statsminister Sharon uttalte 26. mai 2003: «...hva som skjer er en okkupasjon – å holde 3,5 millioner palestinere under okkupasjon. Jeg mener det er forferdelig ting for Israel og for palestinerne.»⁵¹ Med andre ord: Okkupasjonen skader palestinerne, og den skader israelerne. Å oppheve okkupasjonen er også til fordel for den israelske befolkningen og den israelske staten.

Avslutning

Artikkelen har forsøkt å vise at tre sentrale skiller må gjøres. For det første er det stor forskjell mellom generelle «boikott Israel»-kampanjer på den ene siden, og kirkelige vedtak og kampanjer for å sikre at egne aksjeplasseringer ikke bidrar til å opprettholde okkupasjonen, eller at bosetterprodukter ikke blir solgt under «falskt flagg», på den andre siden.

For det andre kan det lages et skille mellom kirkelige vedtak som retter seg mot selskaper som har samarbeid med Israel, og vedtak som strengt adresserer virksomheten til selskapene i *okkuperte* områder. Selv om det kan være nyanser, har artikkelen vist at formuleringer som tar prinsipiell avstand fra folkerettsstridige okkupasjoner, og så anvender dette prinsipielle standpunktet på selskaper som støtter opp under den israelske okkupasjonen, samt andre okkupasjonsmakter, gir den største moralske og folkerettslige legitimiteten. Heller ikke slike vedtak vil likevel unngå anklager om å være anti-israelske eller anti-semittiske.

For det tredje kan det skilles mellom strategier for å selge seg ut av et selskap og påvirke på denne måten, og beholde aksjene for å kunne utøve kritisk eierskap. Begge strategiene vil innebære dialog med selskapet. Det er

Side: 446

ikke mulig å si hva som er mest effektivt hva gjelder å endre bedriftsattferd, men det er ingen tvil om at det er kritisk eierskap som møter størst sympati i israelfvennlige og jødiske kretser. Det budskapet en ønsker å formidle kan framføres like sterkt. Samtidig kan det ikke utelukkes at viljen til å lytte til en nåværende aksjonær er større enn viljen til å lytte til en tidligere aksjonær.

Det er sentralt å føre dialogen videre med både representanter for Israel og med representanter for jødiske samfunn. Her må lidelsene til jødene både i fortid og samtid erkjennes. Ikke minst må det bygges forståelse for at minnene om *Shoa* (hebraisk for «katastrofe», og det navnet jødene selv bruker om holocaust) ble svært tydelige i de kritiske årene 1948, 1967 og 1973. Ved alle disse anledningene, som har resultert i israelske landerobringer, var den alminnelige israeler paralyisert av skrekk. Den israelske hæren derimot, var på langt nær like paralyisert.

En slik erkjennelse av jødernes lidelser og frykt innebærer imidlertid ikke at jødernes historie som ofre kan misbrukes til å forsvare overgrep mot andre, eller at jødene har monopol på fortellinger om lidelse. Tap av liv, frihet og eiendom skjedde også mot palestinerne, etter 1948 og 1967, og de skjer fortsatt i dag. Sammenligninger av omfang og bestialitet blir i denne sammenheng av mindre betydning. Bibelen gir hjelp til å erkjenne og bekrefte både den absolutte lidelse og det absolute håp.

Uten at Israel får trygghet og anerkjennelse for sine historier, blir det lite grunnlag for å utvikle forståelse og anerkjennelse for andres historier og lidelser – og Israels ansvar for disse. Dette kan i sin tur skape en forståelse også for viktigheten av internasjonal rett, også der etterlevelsen av internasjonal rett tilsynelatende kan gjøre det vanskeligere å sikre Israels demografiske interesser og sikkerhetsinteresser – på kort sikt. Likevel kan slik etterlevelse være det viktigste skrittet på veien mot en virkelig – og rettferdig – fred i regionen.

Litteratur

Aprodev 2002: *The European Union – Israel Association Agreement: An Introduction*, se: <www.jfjfp.org/Aprodev.pdf>.

EU 2001: *The European Union's Role in Promoting Human Rights and Democratisation in Third Countries*, Communication from the Commission to the Council and European Parliament, COM(201) 252 final, se: <http://europa.eu.int/comm/external_relations/human_rights/doc/com01_252_en.pdf>.

Foss, Øyvind 1994: *Antijudaisme, kirke og misjon*, Oslo, Gyldendal.

Jerusalem Report 2006: *Holy Boycotts*, årgang XVI, nr 24 (20 March 2006), s 16–17.

Sabeel 2005: *A Call For Morally Responsible Investment: A Nonviolent Response to the Occupation*, Sabeel Documents No. 3, Jerusalem, Sabeel.

- [1](#) Antisemittisme dekker i utgangspunktet alle negative holdninger til semittiske folkegrupper, som omfatter både jøder og arabere. I praksis brukes begrepet i dag utelukkende for å omtale negative holdninger til jøder. Navnet semitt kommer fra Sem, en av Noahs sønner som overlevde på arken. For et viktig skille mellom antijudaisme og antisemittisme, se Foss 1994.
- [2](#) For beskrivelsen av antisemittisme som «ond», se resolusjonen «The Emergence of Israel as a State»; for beskrivelsen av antisemittisme som «synd mot Gud og mennesker», se resolusjonen «Barriers to Overcome».
- [3](#) For en kristen begrunnelse for dialog, se: «Ecumenical Considerations on Jewish-Christian Dialogue», <www.jcrelations.net/en/?id=1499>.

- 4 IJCIC representerer World Jewish Congress, American Jewish Committee, Anti-Defamation League, B'nai B'rith International, Israel Council on Inter-religious Relations, samt representanter fra reformert, konservativ og ortodoks jødedom.
- 5 «Tensions in Jewish-Christian Relations: Workshop Presentation at the ICCJ [International Council of Christians and Jews] Conference in Chicago 24–27 July 2005», se: <www.jcrelations.net/en/?id=2550>.
- 6 Se <www.wcc-coe.org/wcc/what/international/palestine/campaign-home.html>.
- 7 EU 2001, s. 8.
- 8 Se Aproved 2002. Europaparlamentet og Rådet vedtok 10. april 2002 og 25. april 2002 å oppheve frihandelsavtalen, men dette ble ikke fulgt opp av Kommisjonen.
- 9 For innføring i HOPP-kampanjen (Häv Ockupationen av Palestina), se: <www.svenskakyrkan.se/tcrot/lutherhjelpen/hopp/om_kampanjen/01_Grunddokument.shtml#TopOfPage>.
- 1 <www.churchofscotland.org.uk/generalassembly/downloads/gareports06csappendix1.doc>
0 .
- 1 <www.palsolidarity.org/main/2006/05/24/ap-church-of-scotland-label-settlement-products/>.
- 1 For både bakgrunnsnotatet og vedtaket, se <www.elca.org/middleeast/>. Vedtakspunkt 6
2 gjentar uttrykket fra strateginotatet, nemlig «stewarding economic resources».
- 1 ELCA Assembly Adopts Campaign for «Justice in the Holy Land», se:
3 <www.elca.org/ScriptLib/CO/ELCA_News/encArticleList.asp?article=3168>
- 1 Se pressemeldingen fra PCUSA: «GA overwhelmingly approves Israel/Palestine
4 recommendation» på <<http://www.pcusa.org/ga217/newsandphotos/ga06124.htm>>.
- 1 Ibid: «We are grieved by the pain that this has caused, accept responsibility for the flaws in
5 our process...»
- 1 The Israel Palestinian Conflict, se:
6 <www.anglicancommunion.org/acns/articles/39/75/acns3996.cfm>.
- 1 Response to Israeli/Palestinian Conflict, se:
7 <www.episcopalchurch.org/1866_69654_ENG_HTML.htm>.
- 1 Sabeel 2005.
8
- 1 Jerusalem Report 2006, s. 16.
9
- 2 Se fotnote 19, s. 14.
0
- 2 Phased Selective Divestment and Ending Occupation, se:
1 <www.pcusa.org/worldwide/israelpalestine/israelpalestineresolution.htm#1>.
- 2 «Resolution concerning the use of economic leverage in promoting peace in the Middle
2 East», punkt 8 fra 5. juli, se: <www.ucc.org/synod/pdfs/gs25minutes.pdf>.
- 2 Ethical Investment: Report by the Ethical Investment Advisory Group (GS 1604), se:
3 <www.cofe.anglican.org/news/gspmeve0602.html>
- 2 <<http://www.thinkinganglicans.org.uk/archives/001549.html>>
4
- 2 Sak MKR 39/05: «Investeringer og handel: Vestbredden», vedtakspunkt 3 og 5, se:
5 <www.kirken.no/besluttende_organ--er/nyhetDet.cfm?pNyhetId=

789&pNyhetKat=5&pVedtaketId= 173>.

2 I vedtaks punkt 3 i MKR 39/05 heter det: «...investering i næringsverksemd på okkupert
6 område er i strid med internasjonal rett og norsk politikk.» I saken om Kerr-McGee ble både resolusjon III fra FN's Havrettskonferanse og FN-pakten (art. 73) anført, noe som gav en sterk folkerettslig begrunnelse for at ressursuttak mot en okkupert lokalbefolkning sine ønsker, er forbudt, se: <<http://odin.dep.no/fin/norsk/aktuelt/pressesenter/pressem/006071-070638/dok-bn.html>>.

2 For vedtaket, se: <www.eappi.org/pressreleasesen.nsf/index/pr-cc-05-08.html>. For en
7 forklaring av vedtaket, se: <www.wcc-coe.org/wcc/what/international/regconcerns-palestine-israel-ccminute.html>.

2 Et interessant eksempel er kunngjøringen av vedtaket i Den presbyterianske kirke i USA,
8 hvor Sør-Afrika nevnes (<www.pcusa.org/ga216/news/ga04121.htm>) uten at det er henvist til Sør-Afrika i det faktiske vedtaket (se fotnote 22).

2
9 Se fotnote 26.

3
0 «Introduction to Divestment Watch», se: <www.divestmentwatch.com/introduction.htm>.

3 For ett eksempel på bruk av begrepet antisemittisme, se: «The Anti-Semitism of the
1 Presbyterian Divestment», se <www.mirrorofjustice.com/mirrorofjustice/2004/07/the_antisemitism.html>.

3 Som et eksempel, se Washington Report on Middle East Affairs: «[D]einvestering
2 representerer en mangel på moralsk visjon. [...] Kirkene har et oppdrag å snakke med en klar samvittighet. Deinvestering er et svik mot dette oppdraget.» Se: <www.wrmea.com/archives/Jan_Feb_2005/0501054.html>.

3 Direktør Pelavin i Commission on Interreligious Affairs of Reform Judaism hevder (ibid):
3 «We must do whatever we can to assure that where the Presbyterians have gotten it wrong, they will work with us to get it right.»

3 United Church of Canada er en av kirkene som har vedtatt å deinvestere, men som også
4 har gått ut med klare oppfordringer om å bygge sterke relasjoner mellom kristne og jøder – med positiv jødisk tilbakemelding, se: <www.jcrelations.net/en/?id=1463>.

3 Se fotnote 33, hvor det også ble uttalt: «Et halvt århundre med interreligiøs dialog og felles
5 kamp synes å ha vært uten betydning.»

3
6 Se fotnote 6.

3
7 Se: <www.house.gov/apps/list/press/ca28_berman/presbyletter.html>.

3
8 Se fotnote 18.

3 ADL uttalte at de var oppmuntret av dette vedtaket, og viste til den langvarige dialogen
9 som en forklaring på hvorfor deinvestering ikke ble valgt, se: <www.adl.org/PresRele/ChJew_31/4808_31.htm>.

4 Organisasjonen er basert i Amsterdam, og 15 organisasjoner i 9 europeiske land er med.
0 Uttrykket som brukes er «direkte, ikke-voldelige handlinger mot okkupasjonen», der den lokale kontekst vil bestemme hva som er hensiktsmessige tiltak, men med klare anbefalinger om en «selektiv boikott» for at Israel skal respektere palestineres rettigheter. Se uttalelsen «Boycott the Occupation»: <www2.ejpp.org>.

4 Organisasjonen er basert i Storbritannia, og arbeider blant annet for å oppheve

- 1 frihandelsavtalen med EU, se: <www.jfjfp.org/archive/EUassoc.htm>. Organisasjonen er med i European Jews for a Just Peace.
- 4 Jewish Voice for Peace (USA) støtter foreløpig ikke generelle boikottkampanjer mot
2 Israel, men støtter kampanjer mot okkupasjonsrelatert virksomhet, og både Caterpillar og bosetterprodukter nevnes eksplisitt, se:
<www.jewishvoiceforpeace.org/publish/article_19.shtml>.
- 4 Kritikken i brevet «Bad waters – An Open Letter to the Presbyterian Church (USA)» rettet
3 seg både mot vedtak som støttet misjon blant jøder; samt mot tydelige formuleringer om «onde handlinger» og den underliggende kollektive avstraffelsen i divestment-resolusjonen, se: <www.rhr.israel.net/pdf/presbyterian_26_07_04.pdf>.
- 4 Den lutherske presten Mitri Raheb spilte en sentral rolle under Generalforsamlingen til
4 Den presbyterianske kirke i USA i juni 2004 da vedtaket om deinvestering ble fattet (se footnote 22), og da Church of England fattet sitt vedtak om å selge seg ut av Caterpillar i februar 2006 (se fotnote 24), ble det vist til at dette skjedde etter henstilling («call») fra Den episkopale kirke i Jerusalem og Midt-Østen.
- 4
5 Se fotnote 19.
- 4
6 Se <<http://pcjcr.org/>>.
- 4
7 For erkebiskop emeritius sine uttalelser, se: <www.ejpress.org/article/5726>.
- 4 I Norge har organisasjonen «Med Israel for Fred» gått i bresjen, se: <www.miff.no/x-KjoepIsraelskeVarer.htm>.
- 4 Avsnitt 159 i den rådgivende uttalelsen sier (utdrag): «Given the character and the
9 importance of the rights and obligations involved, the Court is of the view that all States are under an obligation not to recognize the illegal situation resulting from the construction of the wall in the Occupied Palestinian Territory, including in and around East Jerusalem. They are also under an obligation not to render aid or assistance in maintaining the situation created by such construction.»
- 5 Se artikkelen «Boikotten er lovlig» av Peter Ørebech, se:
0 <www.palestina.no/fup/kkboikott.htm>.
- 5 Se: <<http://edition.cnn.com/2003/WORLD/meast/05/26/mideast/>>. Den engelske
1 versjonen lyder: «...what is happening is an occupation – to hold 3.5 million Palestinians under occupation. I believe that is a terrible thing for Israel and for the Palestinians.»